

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻԵ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1951

≡ Յ Ո Ւ Լ Ի Ս ≡

ԹԻԻ 7

ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ^(*)

ՊԱՐՏՔԻ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐԱ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

«Մառայֆ անպիտան եմք, զոր ինչ պարսն եր առնել, առաւաք»:

(ՂՈՒԿ. ԺԷ. 10)

Ա.

Գերմանացի նշանաւոր փիլիսոփայ Կանտը, տիեզերքի մէջ երկու բարձրագոյն գեղեցկութիւն էր տեսնում. աստղադարձ երկինքը և մարդկային հոգու մէջ պարտքի զգացումն ու զիտակցութիւնը:

Իրաւունք ունէր մեծ մտածողը: Ի՞նչ աւելի գեղեցիկ բան, հմայիչ, խորհրդաւոր, քան աստղադարձ երկինքը իւր բազմաթիւ փայլուն աստղերով, ցրուած պայծառ և կապոյտ երկնակամարի վերայ: Այդ գեղեցկութիւնը շատ աւելի խորանում, շատ աւելի հրաշալի է դառնում, եթէ զիտութեան բերած նորանոր փաստերով և իրողութիւններով աւելի ընդարձակուած է մեր ծանօթութիւնը աստղերի թուի, խմբակցութիւնների, շարժումների, փոխ յարաբերութիւնների և անսահման հեռաւորութեան մասին:

Սովորական աչքի համար մի քանի հազարից աւելի չեն երեւցող աստղերը, բայց զիտական հետազօտութիւնների հետեւանքով, զիտենք, որ նրանց թիւը միլիոնաւոր է, աւելի ճիշդ անհամար, և մեզանից միլիոն միլիոն մղոններով հեռու և անսահման տարածութեան վրայ, իրենց յաւիտենական և կանոնաւոր ընթացքն են կատարում: Սովորական մեր հասկացողութեամբ երկրնքում միայն մի արեգակ կայ՝ երկնային որոշ մարմինների խմբակցութեամբ, որոնցից մէկն է մեր երկիրը, լուսինը և մի քանի այլ մոլորակներ, բայց որչա՞փ արեգակնային միութիւններ և համաստեղութիւններ կան, որոնց մասին

(*) Այս օրերուն, երբ մեր օրաթերթերուն և ամսագրերուն մէջ տեղ կը բռնեն յօդուածներ՝ որոնք յանախ յայտարար նշաններն են չկազմուած մտքերու և անապարուած տրամաբանութեան ճիգերու, և այդու աւելի փաստակար քան շինիչ ու դաստիարակիչ, յարմար տեսանք մեր խմբագրականի էջերը յատկացնել կիլիկիոյ վեհափառի սոյն շինիչ յօդուածին, ուր կայ տարիներու փորձառութեամբ հասուն Հայրապետին և գիտնական-բանասէրին խրատները, մեր ազգային-կրօնական կեանքէն ներս աղմուկ հանելու տրամադրութիւն ունեցող գործիչներուն:

մենք հասկացողութիւն և զաղափար չունինք, այլ մասնագէտներին միայն մասամբ ծանօթ և կռահելի: Արդա՛րև, գեղեցիկ է, անսահման մեծ, խորհրդաւոր աստեղազարդ երկինքը, և շօշափելի յայտարարը բարեպաշտի համար Աստուծոյ մեծութեան. «Երկինք և երկիր պատմեն զփառս Աստուծոյ»:

Բայց հոգեւոր և բանական մարդկանց համար կայ մի երկրորդ երկինք, որ մարդկային հոգին է իւր իմացականութեամբ, իւր զգացմունքով, իւր երեւակայութեամբ, իւր յիշողութեամբ, կամքով: Սոքա էլ պակաս խորհրդաւոր չեն, պակաս հրաշալի և գեղեցիկ, մեր ներքին աշխարհի երկնակամարի աստղերը: Արտաքին տիեզերքը տեսնում, վայելում ենք նորա գեղեցկութիւնը և սքանչանում մեր ներքին աշխարհի իմացականութեամբ, ուրեմն և կարեւորագոյնը մեր հասողութեան նկատմամբ: Այդ ներքին տիեզերքի երկնակամարի ամենափայլուն աստղերից մէկը պարսփի գիսակցութիւնն է եւ նոյա կասաբուսը: Որովհետեւ մեր կենդանութեան ծաղիկն ու պտուղն է այն, ընթացքը, բովանդակութիւնը և նպատակը մեր գոյութեան, մեր հոգեւոր գոյութեան:

Բ.

Բայց մեծ փիլիսոփայից շատ դարեր առաջ Պաղեստինում հանդէս էր եկել Յիսուս Նազովրեցին, որ փիլիսոփայական դպրոց չէր անցել և ոչ էլ էմանուէլ Կանտի նման հանդէս եկել իբրև մեծ մտածող, տրամաբան, քննադատ մարդկային բանականութեան: Բայց բիւրեղացած էր նա, գտնում աստուածային սիրոյ և ճշմարտութեան բովի մէջ, իւր պարզ քարոզութեամբ ու կենդանի օրինակով պատկերը տուել հոգու բարձրագոյն գեղեցկութեան, իւր աշակերտների և հետեւողների սրտի տախտակի վերայ իրական կեանքի ուղին, բովանդակութիւնն ու նպատակը դրոշմելով. «Ծառայք անպիտան եմք, զորինչ պարտն էր առնել, արարաք»:

Այս պարզ նախադասութեան մէջ էր ամփոփուած մարդկային հոգու գեղեցկութեան էութիւնը. պարտքի կատարման լուսաւոր ճշմարտութիւնը: Սէր, զթութիւն, ճշմարիտ իմացականութիւն, հաւատոյ ջանով պայծառացած, իրար լրացնող մտքերն են այն ներքին իրականութեան, որ պարտքի կատարումն է կոչուում: Դրանք իրար հետ շաղկապուած, իրարից բղխած և իրար ամբողջացնող յատկանիշներն են լուսաւոր հոգիների, որ ծարաւ ունին դէպի կենդանութեան աղբիւրը յստակ, եղջերունների նման: Պարտքի զիտակցութեամբ և կատարմամբ է մեր կեանքը դառնում բովանդակալից, մեր անձը եղբայրասէր, մեր աշխատանքը մաքուր մեր գոյութիւնը յաւերժական նպատակների միջոց և գործիք, զձուձ և նեղ հաշիւների, եսականութեան շնչահեղձ աշխարհից դէպի երկնային կեանքի ոլորտները բարձրացնելով:

Խնդիրը տեսութիւնը չէ, փիլիսոփայական և մանուածապատ բացատրութիւնները բանականութեան հիմունքներով, այն էլ շատ քիչերին մատչելի, այլ ապրումը ներքին, հաւատով ապրումը պարտքի զիտակցութեան, որ գործ և իրականութիւն է դարձնում այն: Պարտքի զիտակցութեամբ և կատարմամբ մենք Աստուծոյ գործակիցներն ենք դառնում, նորա անսահման սիրոյ և նա-

խախնամութեան պաշտօնեաները: Պարտքի կատարումը զործնական քրիստոնէութիւնն է, իւրացումը աւետարանական քարոզութեան:

Գ.

Հասկանալի է, որ նորա կատարումը զանազան անձանց մէջ զանազան ձև ու կերպարանք, ուղղութիւն է ստանում՝ համեմատ իւրաքանչիւր անհատի կոչման, պաշտօնի, զործի, պատրաստութեան և ունակութեան: Ազգատ և զրչի տէր մարդուց չպէտք է սպասել, որ հարիւրաւոր կամ հազարաւոր դուլարների զոհարեութիւն անէ, և ոչ էլ հասարակ արհեստաւորից պիտի սպասենք, որ նա զբեր զրէ, թերթ հրատարակէ, մտքերի լուսաւորութեան առաջնորդ դառնայ: Բայց եթէ ամէն մէկը իւր դիրքի և իւր նիւթական և բարոյական կարողութեան համապատասխան իւր պարտքը կատարէ, նպաստած կը լինի մարդկութեան, Ազգի, եկեղեցու և ընտանեկան աշխարհի կատարելութեան կառուցման մեծ զործին: Հին փիլիսոփայի խօսքի համեմատ «մարդը հասարակական կենդանի է», իսկ հասարակական կեանքի հիմքն ու զարգացումը կախուած է պարտքի գիտակցութիւնից և կատարումից: Յաճախ զանգատի խօսքեր ենք լսում, թէ մեր հարուստները, ունեւորները իրենց պարտքը չեն կատարում դէպի եկեղեցին, դէպի Դպրոցը, ազգային կարիքները. զլացողների դէմ զանգատը, մինչև իսկ պարսաւը, տեղին է երբեմն: Բայց մոռանում ենք, որ մենք էլ պարտք ունինք կատարելու, որքան և փոքր լինի այն. դրանց կատարումն ու զանցառութիւնը նոյնչափ գնահատելի է կամ պարսաւելի, ինչպէս մեծերի նկատմամբ: Զրերի մեծ հոսանքները կաթիլներից են բաղկացած, ազբիւրներից, վտակներից, եթէ սովորենք և կատարենք մեր կաթիլ պարտքերը, հանրութեան դաշտերը ոռոգող ջրերի պակասութիւն չենք զգայ: Մեղադրում ենք ժողովուրդի անտարբերութիւնն ու անփութութիւնը իրենց պարտքի կատարման մէջ, բայց աւելի մեծ յանցանք են զործում առաջնորդները, հասարակական իրենց դիրքը, միտքն ու զրիչը զործադրելով կեղծիքի և մոլորութեան հաստատութեան համար, անձնական կամ նեղ կուսակցական «թայֆայական» հաշիւներով: Ուրիշների աչքի մէջ «չիւղ» չպիտի որոնենք, մեր սեպհական պակասութիւնները մոռնալով. լաւագոյն կանոնն է, նախ ինքն իրեն հաշիւ տալ, ուրիշներին անցնելուց առաջ:

Դ.

Գեղեցիկ է և իմաստալից աւետարանական խօսքը. «Որ ի փոքուն հաւատարիմ է, ի վերայ բազմաց կացուցից»: Կեանքը կազմուած է փոքր երեւոյթներից և իրողութիւններից. նրանց կատարումից է կախուած մեծ արժէքների յաջողութիւնը: Մոզայիկ պատկերի բաղկացուցիչ մասերը զոյնգոյն քարի կտորներ են, բայց նրանց դասաւորութիւնը տալիս է կենդանի տեսարան կամ նկար: Որքան փոքր է մայրական աշխատանքը ըստ երեւոյթին. երեխային

ժամանակին լուանալ, սնունդ տալ, քնացնել. խօսել, քայլել սովորեցնել, նորա հետ խաղալ, զբաղեցնել... ամենօրեայ փոքր, չնչին գործողութիւններն են, բայց որոնց հետ է կապուած թանկագին էակի կեանքի պահպանութիւնը, առողջութիւնը, մարմնական և հոգեկան աճեցողութիւնը: Զարմանում ենք զիտականների ընդարձակ ծանօթութեան և հմտութեան վերայ, բայց այդ զիտութիւնն ու իմաստութիւնը միանգամից չէ հաստատուած նորա զխիմէջ, այլ երկարատե և կարգաւորեալ աշխատանքի, մտքերի և ծանօթութիւնների հետզհետէ իւրացման արդիւնքն է՝ տասնեակ տարիների ընթացքում: Տունը միանգամից չի շինուում, այլ նախ տեղն է հարթւում, հիմքը փորւում, ապա հետզհետէ պատերն են բարձրանում, տանիքը ծածկւում, զրահի և ներսից յարդարւում՝ բնակարան դարձնելու համար: Այսպէս է և պարտքի կատարումը, ընտանեկան, համայնական, եկեղեցական — ազգային և համամարդկային շրջաններում:

Ե.

Սովորենք ճշգրտաբան լինել մեր պարտքի կատարման մէջ, սկսած երեխայութեան, պատանեկութեան օրերից, սովորութիւն և կանոն դարձնելով այն մեր ամբողջ կեանքի ընթացքում: Դաստիարակչական մեծ և ճշմարիտ ուղղութիւնն է այդ, որին պիտի ենթարկուին ամէն հասակի, կարգի և կոչման տէր մարդիկ, եթէ կամենում ենք անսայթաք լինիլ, զոնէ պակաս անսայթաք լինի մեր անհատական և հասարակական կեանքը: Դիտակցական հասկացողութեան նպաստում է նաև մեքենական սովորութիւնը. մենք առանց դժուարութեան զարթնում ենք որոշ ժամին, երբ սովորութիւն ենք դարձրել այդ ժամին զարթնելը: Սովորենք լինել ճշգրտաբան մեր խօսքի, մեր գործի, մեր ընթացքի մէջ, դորանով կը դիւրանայ և մեր պարտքի կատարումը, որ կեանքի յաջողութեան և բարոյական կատարելութեան ուղին է:

Աստուած օգնէ մեզ պարտքի զիտակցութեան և կատարման նուիրական գործի մէջ, որպէսզի մի օր նորան հաշիւ տալիս, ասել կարողանանք. «Ծառայք անպիտան եմք, զոր ինչ պարտն էր առնել, արարաք»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

